

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 27/1998 vp

Hallituksen esitys laiksi nuorisorangaistuksen kokeilemisesta annetun lain 3 ja 10 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 3 päivänä marraskuuta 1998 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi nuorisorangaistuksen kokeilemisesta annetun lain 3 ja 10 §:n muuttamisesta (HE 188/1998 vp).

Lakialoite

Valiokunta on tässä yhteydessä käsitellyt lakialoitteen laeiksi rikoslain 28 luvun ja nuorisorangaistusten kokeilemisesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta (LA 111/1998 vp — Markku Pohjola /sd ym.), joka on lähetetty lakivaliokuntaan 11 päivänä marraskuuta 1998.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Paula Puoskari ja kriminaalihuollon ylitarkastaja Kari Vanhala, oikeusministeriö
- käräjätuomari Markku Välimäki, Turun kärjäoikeus
- laamanni Leena Korkalainen, Vaasan kärjäoikeus
- kihlakunnansyyttäjä Markku Uotinen, Turun kihlakunnan syyttäjänvirasto
- rikoskomisario Kalle Toivanen, Vantaan poliisilaitos
- erityissosiaalityöntekijä Eero Pulli, Turun kaupungin sosiaalikeskus
- kriminaalihuoltosihteeri Sanna Lindfors, Kriminaalihuoltoyhdistys
- oikeustieteen tohtori Jussi Pajuoja..

HALLITUKSEN ESITYS JA LAKIALOITE

Hallituksen esitys

Esityksen tavoitteena on muuttaa nuorisorangaistuksen tuomitsemisen edellytyksiä siten, että nuoren rikoskierteeseen voitaisiin puuttua aikaisempaa varhaisemmassa vaiheessa. Nuorisorangaistus voitaisiin tuomita silloin, kun uusien rikosten ehkäisemisen ja tekijän sosiaalisen selviytymisen kannalta nuorisorangaistusta voidaan pitää perusteltuna seuraamuksena. Nuorisorangaistukseen voitaisiin tuomita, vaikka teki-

jää ei ole aikaisemmin tuomittu ehdolliseen rangaistukseen.

Ehdotettu laki oli tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1999 alusta.

Lakialoite

Lakialoitteessa ehdotetaan, että moottoriajoneuvon luvaton käyttöönotto rangaistaisiin varkautena. Lievä tekemuoto rangaistaisiin lievänä varkautena ja törkeä tekemuoto törkeänä varkautena.

Seuraamusjärjestelmää muutettaisiin siten, että nuorisorangaistuksen käyttö olisi mahdollista ennen ensimmäistä ehdollista vankeusrangaistusta.

Oheissakko säädettäisiin pakolliseksi tuomittaessa ehdollinen vankeusrangaistus moottoriajoneuvon luvattomasta käyttöönotosta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Laki nuorisorangaistuksen kokeilemisesta on tullut voimaan helmikuun alussa vuonna 1997. Nuorisorangaistusta kokeillaan kolmen vuoden ajan seitsemän käräjäoikeuden tuomiopiirissä.

Nuorisorangaistuksen käyttö on jäänyt huomattavasti vähäisemmäksi kuin kokeilulakia valmisteltaessa arvioitiin. Lisäksi nuorisorangaistuksen käyttö on ollut epäyhtenäistä. Tämän vuoksi nuorisorangaistuksen tuomitsemisedellytyksiä koskevaa pykälää ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että rangaistusta voidaan käyttää nykyistä aikaisemmassa vaiheessa nuoren rikoskierteen katkaisemiseksi. Valiokunta pitää säännöksen selventämistä ja lakiin ehdotettua lakiteknistä korjausta perusteltuna.

Valiokunta ei ole hallituksen esitystä käsitellessään arvioinut nuorisorangaistusjärjestelmää kokonaisuutena, koska kokeilulaki on ollut voimassa vuoden 1997 helmikuun alusta lukien, lain voimassaolo päättyy jo tämän vuoden lopussa, kokemukset nuorisorangaistuksesta ovat vähäisiä eikä lakiin ehdoteta merkittäviä muutoksia. Esityksen käsittelyn yhteydessä on kuitenkin tullut esille samat seikat, joihin valiokunta kokeilulakia koskevassa mietinnössään (LaVM 16/1996 vp—HE 109/1996 vp) kiinnitti huomiota. Kun nuorisorangaistuksen käytön jatkamista ja järjestelmän kehittämistä harkitaan, huomiota tulee kiinnittää ehdolliseen vankeusrangaistukseen liittyviin epäkohtiin, viranomaisten väliseen yhteistyöhön, kriminaalihuollon resursseihin ja siihen, että rikoksia tehneillä nuorilla on varsin usein alkoholi- tai huumausaineongelmia.

Nuorisorangaistukseen tuomitseminen

Voimassa olevan säännöksen sanamuoto ei rajoita nuorisorangaistuksen tuomitsemista niin tiukasti kuin oikeuskäytännössä näyttää tapahtuneen. Alkuperäisen säännöksen perusteluissa painotetaan, että nuorisorangaistusta tulisi käyttää vasta sen jälkeen, kun nuorelle on jo tuomittu yksi tai useampia ehdollisia rangaistuksia. Perustelut ovat johtaneet siihen, että nuorisorangaistukseen on käytännössä tuomittu vain, jos nuori on aikaisemmin tuomittu ehdolliseen rangaistukseen.

Arvioitaessa nuorisorangaistuksen vähäiseen käyttöön johtaneita syitä hallituksen esityksessä viitataan lakivaliokunnan em. mietinnössä olevaan yksinkertaistettuun hahmotelmaan seuraamusten ankaruusjärjestyksestä. Valiokunta on perustellut luettelon sisällyttämistä mietintöön seuraavasti: "[O]n ilmennyt vaikeuksia sijoittaa nuorisorangaistus ja vertailukohteena ollut yhdyskuntapalvelu osaksi rangaistusjärjestelmää. Ongelma on konkretisoitunut arvioitaessa rangaistuksen ankaruutta ja nuorisorangaistuksen ehtojen rikkomisen seuraamuksia." Valiokunta toteaa nyt, että mietinnöstä ilmenee luettelon valiokuntakäsittelyä koskeva käyttötarkoitus eikä valiokunnan tarkoituksena ole ollut supistaa pykälän sanamuodon mukaista tulkintaa. Muitakaan mietinnössä esitettyjä huomautuksia ei voida tulkita tällä tavoin. Sen sijaan säännöksen tulkinnan kannalta on ollut olennaista se, ettei mietintöön sisälly hallituksen esityksen perusteluita koskevia huomautuksia, täsmennyksiä tai täydennyksiä.

Lain 3 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 kohta, jonka mukaan rangaistuslajin valinnassa tulee kiinnittää nykyistä enemmän huomiota tekijän olosuhteisiin. Säännöksen soveltaminen edellyttää, että tuomioistuinilla on käytettävissään tiedot nuoren tekemistä

aikaisemmista rikoksista. Saadun selvityksen mukaan esimerkiksi sosiaaliviranomaisten ja poliisin tiedot tai tuomioistuimille annettavat selvitykset eivät ole yhdenmukaisia, jolloin nuorten yhdenvertaisuus voi vaarantua. Rikoskierteen olemassa oloa ja rangaistuksen lajivalintaa arvioitaessa voi joissakin tilanteissa olla merkitystä myös alle 15-vuotiaana tehdyillä rikostunnusmerkistöjen mukaisilla teoilla. Selvyyden vuoksi valiokunta toteaa, ettei ennen rikosoikeudellista vastuukärajaa tehtyjä rikoksia saa ottaa huomioon rikosoikeudellista seuraamusta ankaroitavana tekijänä.

Lakialoite

Valiokunta on käsitellyt lakialoitteen siltä osin kuin siinä ehdotetaan muutettavaksi nuorisorangaistuksen kokeilemisesta annettua lakia. Koska valiokunta puoltaa mainitun lain muuttamisesta siten kuin hallituksen esityksessä ehdotetaan, on lakialoite hylättävä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana ja

että lakialoite 111/1998 vp hylätään.

Helsingissä 10 päivänä helmikuuta 1999

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Henrik Lax /r
 vpj. Matti Vähänäkki /sd
 jäs. Sulo Aittoniemi /kesk
 Juhani Alaranta /kesk
 Toimi Kankaanniemi /skl
 Juha Karpio /kok
 tain)
 Pekka Kuosmanen /kok

(osit-

Annika Lapintie /vas
Reino Ojala /sd
Markku Pohjola /sd
Pekka Saarnio /vas
Jukka Tarkka /nuors
vjäs. Tarja Filatov /sd (osittain)
Paula Kokkonen /kok (osittain).